

виражально-зображальних та експресивно-оцінних засобів. Поетична спадщина В.А. Чабаненка потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чабаненко В. Собор душі моєї: Поезії, поетичні переклади / В. Чабаненко. – Запоріжжя, 1998. – 96 с.
2. Чабаненко В. Оратанія. Поезії / В. Чабаненко. – Запоріжжя, 2004. – 70 с.

REFERENCES

1. Chabanenko, V. (1998) "Cathedral of my soul : poetry, poetic translations", *Sobor dushi moiei : poezii, poetychni pereklady*. – Zaporizhzhya, 1998. – 96 p.
2. Chabanenko V. (2004) "Orataniia. Poetry", *Orataniia. Poezii*. – Zaporizhzhya, 2004. – 70 p.

УДК 811.111.25

ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сніца Т.Є., старший викладач

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького,
вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Україна*

taniushasnitza@mail.ru

Стаття присвячена проблемним аспектам міжкультурної комунікації в контексті культурних і мовних бар'єрів, з якими стикаються перекладачі у своїй роботі. У статті розглянуто поняття комунікації, її особливості за умов спілкування представників різних культур (міжкультурна або крос-культурна комунікація), культурні відмінності, які можуть перешкоджати або навіть зупинити процес комунікації при переході з однієї мови на іншу. Також розглядається переклад як розумний спосіб спілкування між різними культурами та мовами.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мовний бар'єр, культурні відмінності, процес комунікації, переклад, спілкування.

ПЕРЕВОД В КОНТЕКСТЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Сница Т.Е.

*Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Б. Хмельницкого, ул. Шевченко, 46, г. Хмельницкий, Украина*

taniushasnitza@mail.ru

Статья посвящена проблемным аспектам межкультурной коммуникации в контексте культурных и языковых барьеров, с которыми сталкивается переводчик в своей работе. В статье рассматривается понятие коммуникации, ее особенности в условиях общения представителей разных культур (межкультурная или кросс-культурная коммуникация); культурные отличия, препятствующие или останавливающие процесс коммуникации при переходе с одного языка на другой. Также рассматривается перевод как разумный способ общения между разными культурами и языками.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, языковой барьер, культурные отличия, процесс коммуникации, перевод, общение.

TRANSLATION IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Snitsa T. Ye.

*National academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi,
Shevchenko str., 46, Khmelnytskyi, Ukraine*

taniushasnitza@mail.ru

In this article we first deal with concept of communication, and its features in communicating a message when it happens between different cultures (intercultural or cross-cultural communication). Communication

is the exchange of ideas, information, etc. between two or more people. In an act of communication there's usually at least one speaker or sender, a message which is transmitted, and a person or persons for whom this message is intended. Communication regardless of its kind may happen between people of same culture and language or of different cultures. There are often more problems in cross-cultural communication which happens between people of different cultural backgrounds than in communication between people of the same cultural background.

Cultural differences can hinder or even halt the communication process when moving from one language to another.

As English becomes an increasingly global language, so more people become multilingual and translation becomes a crucial communicative activity. Whereas traditional thinking about translation saw it as a poor copy of an original, today translation is viewed as an act of invention that produces a new original in another language.

The cultural implications for translation may take several forms ranging from lexical content and syntax to ideologies and ways of life in a given culture. The translator also has to decide on the importance given to certain cultural aspects and to what extent it is necessary or desirable to translate them into the target language.

The notion of culture is essential to considering the implications for translation. Discussing the problems of correspondence in translation, some scientists confer equal importance to both linguistic and cultural differences between the SL (source language) and the TL (target language) and conclude that differences between cultures may cause more severe complications for the translator than do differences in language structure. The cultural implications for translation are thus of significant importance as well as lexical concerns. As Bassnett points out, "the translator must tackle the SL text in such a way that the TL version will correspond to the SL version... To attempt to impose the value system of the SL culture onto the TL culture is dangerous ground". Thus, when translating, it is important to consider not only the lexical impact on the TL reader, but also the manner in which cultural aspects may be perceived and make translating decisions accordingly. Language and culture may thus be seen as being closely related and both aspects must be considered for translation.

First, and very obviously: translation does not happen in a vacuum, but in a continuum; it is not an isolated act, it is part of an ongoing process of intercultural transfer. Moreover, translation is a highly manipulative activity that involves all kinds of stages in that process of transfer across linguistic and cultural boundaries. Translation is not an innocent, transparent activity but is highly charged with significance at every stage; it rarely, if ever, involves a relationship of equality between texts, authors or systems.

Finally, we recommend translation as a reasonable way of communicating between different cultures and languages, and introduce two translation procedures.

Key words: intercultural communication, linguistic boundaries, cultural differences, process of communication, translation, communication.

Про те, наскільки мова і культура є взаємопов'язаними елементами соціального життя, люди почали замислюватися ще у XVIII ст. Розгляд явищ культури та комунікації у їх нерозривному зв'язку здійснюється в працях філософів VII-XX ст. Ю. Габермаса, Г. Гадамера, І. Канта, Ф. Ніцше, П. Сорокіна, І. Фіхте, З. Фройда, Ф. Шляйєрмахера, О. Шпенглера та інших.

В Україні предметне поле досліджень у рамках проблематики "міжкультурна комунікація" сьогодні ще в процесі формування. Сучасні українські вчені (П.Н. Донець, Т.М. Комарницька, П.І. Осипов) досліджують проблеми міжкультурного спілкування. На їхню думку, при вступі у комунікацію носіїв різних культур є цілком вірогідною поява певних проблем, які від початку пов'язані з причетністю до різних культур [2]: труднощі в порозумінні, створення окремих упереджень, а в подальшому – відмежування у спілкуванні, образа і, нарешті – психічна ізоляція.

За таких умов неабияк важливим є становлення міжкультурної комунікації, покликаної полегшити взаємодію між представниками різних культур і соціальних груп. Фактично, міжкультурна комунікація – це культурно обумовлений процес, усі складники якого тісно пов'язані з національною належністю учасників інтеракції. На думку Ю. Рот, міжкультурна комунікація – це соціальний феномен, сутність якого полягає в конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій

загальнолюдських універсалій та культурних особливостей. Людина діє та взаємодіє з іншими на основі цих універсалій і особливостей у великій кількості контекстів спілкування [3].

Міжкультурна комунікація, яку також називають крос-культурною комунікацією, вивчає, як спілкуються люди з різним культурним минулим, як вони намагаються спілкуватися через різні культури.

Спілкування завжди було однією з найважливіших потреб будь-якого суспільства. Ще з часів, коли анші далекі пращури жили в печерах, відбувався процес спілкування. З плином часу цей процес зазнав змін – наскальні малюнки, звуки музичних інструментів, поштові голуби, знайоме уже нам листування, телефон і сучасні Інтернет та супутниковий зв'язок.

Спілкування є не що інше як обмін інформацією між двома чи більше людьми, яке може бути вербальним, невербальним та візуальним. Незалежно від виду, комунікація може відбуватися і між представниками різних, і однакових мов чи культур. Не викликає сумнівів той факт, що більше проблем, суперечок, непорозумінь трапляється під час міжкультурної комунікації між людьми з різним культурним минулим, ніж між людьми – вихідцями з однієї культури. Пояснюється це тим, що кожен учасник комунікації може трактувати висловлювання іншого відповідно до своїх культурних традицій, звичаїв та виховання, і, якщо вони абсолютно різняться, легко виникає непорозуміння, хибна інтерпретація сказаного, що, своєю чергою, може призвести до повного провалу спілкування.

Коли носіям різних мов необхідно спілкуватися, їм потрібна одна мова для того, щоб зрозуміти одне одного. Переклад є доречним (оптимальним) виходом із такої ситуації. Переклад є інструментом освіти та істини саме тому, що він має дістатися до читачів з іншим, часом нижчим, культурним та освітнім рівнем. Іноземні спільноти мають свої власні мовні структури та культуру, іноземці мають власний спосіб мислення та самовираження, але все це можна пояснити, принаймні за допомогою перекладу [5, с. 6]. Але для ефективного процесу перекладу потрібен той, хто майтсерно і правильно його спрямує. Ця людина повинна знати не лише дві мови, а й дві культури, тобто бути не тільки двомовною, а й двокультурною. Якщо професійним завданням перекладача є сприяння комунікації між представниками різних культур, то це безпосередньо означає, що перекладачі повинні володіти бікультурною компетенцією.

У цьому сенсі ключовим стає поняття “культура”. Різні визначення цього поняття існують у соціальних та гуманітарних науках: мистецтвознавстві, соціології, антропології, етнографії та ін. П. Ньюмарк визначив культуру як спосіб життя в усіх його проявах, характерний для спільноти, яка використовує певну мову та засоби її вираження [5, с. 94]. У своїй професійній діяльності перекладачі стикаються з різними формами ставлення до результатів своєї діяльності, а тому вони повинні вміти співвідносити це ставлення та його результати зі специфічними культурними знаннями представників певної культури. Перекладацька культурна компетенція – це здатність з'ясувати та перевірити те, що підсвідомо уже є відомим; це здатність свідомо вивчати те, що ще не відоме ні у власній, ні в іноземній культурах; це здатність установити зв'язок між обома культурами, порівняти їх з метою усвідомленого та адекватного сприйняття ситуації задля потреб щонайменше двох учасників комунікації – представників двох різних культур – досягти порозуміння.

Переклад є не лише лінгвістичним процесом. Це також процес культурний, процес спілкування через культури. До процесу перекладу завжди залучаються дві мови та дві культури, які просто не можуть бути відокремлені чи розділені. Мова є культурно залежною (обумовленою), оскільки виражає та оформлює культуру у реальність, а значення лінгвістичних одиниць можна зрозуміти, лише розглядаючи їх у культурному

контексті, у якому вони використані. Перекладач повинен звертати увагу на різницю між видом і ступенем умовності у культурі-джерелі та цільовій культурі, передаючи інформацію від однієї культури іншій. Однією з особливостей перекладу є “прив’язаність” до обох сторін перекладу, коли перекладач повинен узгодити текст-джерело в його культурному контексті з комунікативно-культурними умовами цільової мови.

Важливим є питання про те, як досягти адекватного (точного) перекладу під час міжкультурної комунікації.

Передача є процесом перенесення слова з мови-джерела до цільової мови. Переклад залежить від вимог, які висуває замовник, від того, хто та для чого написав цей текст, кому він адресований.

Переклад безпосередньо завжди пов’язаний з аспектами комунікації. Тексти, які перекладаються, використовуються людьми в специфічних комунікативних ситуаціях з певною метою. Текст-джерело та цільовий текст функціонують у різних контекстах спілкування, тобто сприймаються в різних ситуаціях, у різний час адресатами, які належать до різних культур та розмовляють різними мовами. Тексти виконують для адресатів різні комунікативні функції, які покликані інформувати, інструктувати, переконувати, розважати тощо. Новий контекст, у якому використовується цільовий текст, може означати те, що він виконує зовсім іншу функцію, аніж ту, яку текст-джерело виконував у своєму контексті. Надзвичайно важливим, на думку С. Баснет, та очевидним є те, що переклад не відбувається у вакуумі; це не ізольований процес. Переклад є частиною безперервного процесу міжкультурного обміну. Більше того, переклад є високо керованою діяльністю, яка включає всі етапи цього процесу передачі через лінгвістичні та культурні межі [4, с. 2].

Не викликає сумніву те, що перекладацька компетенція як професійна компетенція діяльності, є поняттям складним, яке включає лінгвістичну, культурну, предметно-специфічну, дослідницьку, соціальну компетенції. Культурна компетенція потребує розвитку у взаємозв’язку з іншими компонентами перекладацької компетенції. Перекладацька компетенція не може розвиватися відокремлено, ізольовано, лише за допомогою безпосередньо практики в перекладі.

У міжкультурній комунікації, яка проходить завдяки перекладацькій діяльності, саме перекладач “домовляється” з двома моделями реальності, роблячи їх логічно та культурно відповідними для мети, визначеної цільовим текстом. Порівняння вихідного тексту та цільового може слугувати прикладом визначення перекладацьких рішень та відображати їх причини та наслідки. Розмірковуючи про можливі перекладацькі рішення, важливо мати на увазі те, що цільовий текст створюється для певних потреб і цілей інших людей, тобто маючи цільовий текст, перекладач робить можливою міжкультурну комунікацію.

Діяльність перекладача – це діяльність не комуніканта в прямому сенсі, а транслятора. Перекладач виступає в ролі транслятора у певній ситуації, створюючи текст, який потім використовується іншими людьми в ситуації міжкультурної комунікації. Перекладач не завжди присутній при отриманні іншими продукту своєї праці, а отже, не має неможливості для будь-якого зворотнього зв’язку.

Протягом останніх років значно зросла увага наукового світу до проблем міжкультурної комунікації і перекладу. Проте цей величезний інтерес не означає, що ми стикаємося з новими явищами. Навпаки, пряме та посередницьке спілкування між людьми, що розмовляють різними мовами та належать до різних культурних груп, існує вже багато століть. Внесок перекладачів у розвиток алфавітів та національних мов, національної літератури, у поширенні знань, у поширенні культурних цінностей протягом усієї історії людства вагомий та добре відомий факт.

Культурні наслідки перекладу можуть набувати різних форм – від лексичного контенту та синтаксису до ідеологій та способу життя в певній культурі. Перекладач визначає важливість певних культурних аспектів та якою мірою це бажано чи необхідно перекладати цільовою мовою. Завдання тексту-джерела також впливатимуть на переклад, як і визначена аудиторія і вихідного тексту, і цільового. Зважаючи на культурні наслідки перекладеного тексту, необхідно визнати всі можливі проблеми з урахуванням існуючих можливостей їх вирішення в кожному конкретному випадку.

Отже, з огляду на вище сказане, можемо зробити висновок про те, що переклад є процесом заміни тексту в одній мові на текст в іншій. Текст не є просто набором окремих частин і коли слова та речення використовуються для спілкування, вони об'єднуються для створення певного значення по-різному. Ось чому перекладати потрібно цілий текст, а не окремі речення чи слова. Комунікативний текст має зберігати культурні риси, переходячи з однієї мови до іншої. Перекладач повинен бути ознайомлений з культурами обох мов – мови-джерела та цільової мови, знати мету комунікації та цільову аудиторію, щоб правильно та своєчасно виконати переклад як засіб міжкультурної комунікації. Необхідно пам'ятати, з огляду на численні розбіжності, не може бути абсолютно точного перекладу з будь-якої однієї мови іншою. Ми можемо сподіватися лише на максимальне наближення значень слів і їхнього змісту при перекладі. Чим ближчі системи та культури двох мов, тим ефективнішим є переклад у процесі міжкультурної комунікації. Особливості перекладу в контексті міжкультурної комунікації мають важливе практичне значення і потребують подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев Г.Д. Многокультурное образование / Г.Д. Дмитриев. – М. : Народное образование, 1999. – 320 с.
2. Комарницька Т.М. Міжкультурна компетенція – передумова успішної міжкультурної комунікації / Т.М. Комарницька. – К. : Мова і культура, 2008. – С. 72–77.
3. Рот Ю. Межкультурная коммуникация. Теория и тренинг : учеб.-метод. пособ. / Ю. Рот, Г. Коптельцева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – С. 223.
4. Bassnett S., Trivedi H. Post-colonial Translation. Theory and Practice. First published 1999 by Routledge, London.
5. Newmark P. A Textbook of Translation. SHANGHAI FOREIGN LANGUAGE EDUCATION. Prentice Hall. First published 1988. – 292 p.

REFERENCES

1. Dmitriev, G.D. (1999) "Multicultural education", *Mnogokulturnoe obrazovanie*. – Moscow : Narodnoe obrazovanie.
2. Komarnytska, T.M. (2008) "Multicultural skills the reason of successful intercultural communication", *Mizhkulturna kompetentsiia – peredumova uspishnoi mizhkulturnoi komunikatsii / Mova i kultura* [Language and culture]. – Kyiv, pp. 72–77.
3. Rot, Y. (2012) "Multicultural communication. Theory and training", *Mezhkulturnaia kommunikatsiya. Teoriia i trening: uchebno-metodicheskoe posobie*. – Moscow : YUNITI-DANA. – pp. 223.
4. Bassnett S., (1999) "Post-colonial Translation. Theory and Practice" / S. Bassnett, H. Trivedi, First published by Routledge, London.
5. Newmark, P. (1988) "A Textbook of Translation" / P. Newmark, SHANGHAI FOREIGN LANGUAGE EDUCATION. Prentice Hall. First published. – 292 p.